

Исследованы теоретические аспекты управления использования оборотных средств предприятия. Рассмотрены теоретические и организационно-методические основы по обеспечению оборотными средствами предприятия и внесены предложения, направленные на повышение эффективности их использования.

Ключевые слова: оборотные средства, дебиторская задолженность, запасы, незавершенное производство.

Pavlenko O.I. Theoretical aspects of management of the use of circulating assets of enterprises

The article deals with theoretical aspects of management of working capital. Theoretical and methodological principles of forming working capital and proposals aimed at improving efficiency.

Keywords: Working capital, accounts receivable, inventories, work in progress.

УДК 631.11

Асист. В.Б. Прокопишак – Львівська державна ФА

СТАН ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проведено оцінення фінансово-економічної діяльності аграрних підприємств, з'ясовано, що фінансові результати різняться для різних організаційно-правових форм господарювання. Для подальшого збільшення виробництва сільськогосподарської продукції та покращення фінансового стану підприємств необхідним є оновлення матеріально-технічної бази, формування та функціонування ринку сільськогосподарської продукції, збільшення інвестицій в основний капітал.

Ключові слова: фінансово-економічна діяльність, прибуток, рентабельність, ринок сільськогосподарської продукції.

Постановка проблеми. Унікальним поєднанням сприятливих природно-кліматичних умов та геостратегічним положенням, спроможністю України посісти вагоме місце на міжнародному продовольчому ринку зумовлюється особливе значення аграрного сектору економіки в соціально-економічному житті країни загалом. Сільське господарство, як вид економічної діяльності, залишається однією із провідних галузей Львівщини та посідає третє місце після промисловості, транспорту і зв'язку. У загальнообласній валовій доданій вартості частка сільського господарства сягає 10 %. Значна частка економічно активного населення сільської місцевості працездатного віку зайнята саме у цій галузі економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам діяльності аграрних підприємств приділено увагу у публікаціях: В.Г. Галанця, О.А. Біттера, О.М. Бородині, К.В. Васківської, Ю.Е. Губені та ін. Однак у вітчизняній економічній літературі ще недостатньо уваги приділяють комплексному дослідженню чинників на фінансово-економічний стан аграрних підприємств.

Мета і завдання статті. Метою дослідження є обґрунтувати пріоритетні напрями розвитку аграрних підприємств, а завдання полягають в оціненні їх фінансово-економічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Сільськогосподарський сектор економіки області посідає достойне місце в рейтингу областей України. В усіх категоріях господарств області на 2,8 % сільськогосподарських угідь ство-

рюється 4,2 % валової продукції сільського господарства від загального її обсягу в Україні. Утримуючи 6,1 % поголів'я корів, господарства області формують 5,8 % виробництва молока, а наявне поголів'я худоби, свиней і птиці забезпечує частку в обсягах виробництва м'яса в Україні на рівні 5,6 відсотка [3, с. 15].

Обсяг продукції сільського господарства за 2010 р. в усіх категоріях господарств (за порівнянними цінами 2005 р.) становив 4234,5 млн грн. і збільшився до попереднього року на 3,1 %. При цьому сільськогосподарські підприємства наростили обсяги виробництва на 4,7 %, а господарства населення – скоротили на 5,6 %. Впродовж останніх років в області спостерігається зменшення обсягів виробництва найінтенсивніших сільськогосподарських культур, вирощування яких забезпечувало сільське населення робочими місцями, бюджет – грошовими надходженнями, сім'ї – доходами і матеріальним достатком, переробну промисловість – сировиною, аграрно-продуктовий ринок – продовольством.

Зменшення валової продукції сільського господарства порівняно з попереднім роком зумовлене зменшенням виробництва продукції рослинництва на 8,4 %. Продукція рослинництва у структурі валової продукції сільського господарства Львівщини становить 49,8 %. Після затишного спаду, уже починаючи з 2004 р., сільськогосподарські підприємства нарощують виробництво продукції сільського господарства. У 2010 р. сільськогосподарські підприємства збільшили виробництво валової продукції сільського господарства порівняно з попереднім роком на 4,7 %, а порівняно з 2007 р. – на 62,3 %. Зростання відбулось в основному за рахунок збільшення виробництва продукції тваринництва. Так, обсяги виробництва продукції тваринництва сільськогосподарськими підприємствами області порівняно з 2009 р. збільшились на 10,4 %, а порівняно з 2007 р. – більш як 2 рази.

Значна кількість сільськогосподарських підприємств мають у своєму розпорядженні незначні площі сільськогосподарських угідь. Так, 96 підприємств (19,7 % від загальної кількості) мають у розпорядженні до 50 га сільськогосподарських угідь з розрахунку на одне господарство; 44 підприємства (9,0 %) – 50,1-100 га; 116 підприємств (23,7 %) – 100,1-500 га; 37 підприємств (7,6 %) – 500,1-1000 га. І тільки 38 % сільськогосподарських підприємств області мають у розпорядженні площі сільськогосподарських угідь більш як 1000 га з розрахунку на одне господарство. Діяльність суб'єктів підприємництва спрямована на досягнення максимально можливого економічного результату – прибутку. Основним джерелом прибутку підприємств є операційна, тобто основна та інша діяльність підприємств (крім фінансової та інвестиційної). За 2010 р. прибуткові підприємства від збуту продукції (робіт, послуг) отримали 586,8 млн грн. прибутку, решта – зазнали 40,8 млн грн. збитків. Результат операційної діяльності був позитивним і становив 525,8 млн грн. прибутку (табл. 1).

Загальний фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування склав 230,7 млн грн. прибутку (проти 107,2 млн грн. збитку у 2009 р.). Після сплати податку на прибуток на рахунках підприємств зафіксовано чис-

того прибутку на загальну суму 445,9 млн грн. Отже, сільськогосподарські підприємства з виробництва продукції та обслуговування сільського господарства мають можливість виділити кошти для здійснення поточної діяльності.

Ефективність виробництва сільськогосподарської продукції здійснено на основі статистичного спостереження, яке охоплює 197 сільськогосподарських підприємств, які займаються виробництвом продукції рослинництва та тваринництва. У 2010 р. підлягало спостереженню на 35 підприємств, або на 15 % менше, як попереднього року. До основних причин зменшення потрібно віднести: утворення малих підприємств, які ведуть спрощену систему обліку; в деяких господарствах припинено виробництво продукції рослинництва і тваринництва, а здійснюється тільки надання послуг іншим організаціям та громадянам.

Табл. 1. Фінансові результати сільськогосподарських підприємств Львівщини

Показник	2009 р.	2010 р.
	мільйонів гривень	
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, послуг)	2108,7	2675,6
Чистий дохід (за вирахуванням непрямих податків)	1753,6	2217,8
Фінансовий результат від операційної діяльності:		
прибуток	534,2	586,6
збиток	184,2	40,8
сальдо (+,-)	350,0	525,8
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування:		
прибуток	133,3	296,8
збиток	240,4	66,1
сальдо (+,-)	-107,2	230,7
Чистий прибуток, збиток (після оподаткування):		
прибуток	298,9	532,0
збиток	246,5	86,1
сальдо (+,-)	52,4	445,9

Станом на початок 2011 р. у земельному користуванні обстежуваних сільськогосподарських підприємств було 212,1 тис. га сільськогосподарських угідь, з яких 94,0 % орендовано. Із площі сільськогосподарських угідь площа ріллі становила 190,3 тис. га (89,7 %). У середньому в користуванні одного господарства було 1077 га сільськогосподарських угідь, з них 966 га ріллі. Середньорічна кількість працівників зайнятих у сільськогосподарському виробництві, становила 7,1 тис. осіб, причому більше половини з них було зайнято (59,0 %) у рослинництві і решта (41,0 %) – у тваринництві. Порівняно з 2009 р. кількість зайнятих у сільськогосподарському виробництві зменшилась на 14,7 %. Для більш повної картини про економічні показники діяльності сільськогосподарських підприємств здійснимо їх аналіз у динаміці (табл. 2). Як видно з даних табл. 2, кількість обстежуваних сільськогосподарських підприємств з кожним роком зменшується, що пояснюється зміною підходів до вибірки обстежуваних господарств та зменшенням кількості великих та середніх сільськогосподарських підприємств області.

Табл. 2. Динаміка економічних показників діяльності сільськогосподарських підприємств [2, с. 4]

Показник	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Кількість сільськогосподарських підприємств – всього, одиниць	639	624	365	225	231	197
зокрема збиткових, одиниць	176	200	165	122	123	94
у % до загальної кількості	27,5	32,4	45,2	54,2	53,2	47,7
Рівень рентабельності (збитковості):						
від реалізації продукції сільського господарства, %	14,9	-18,2	7,9	24,0	22,4	27,6
рослинництва, %	66,9	16,1	17,2	40,2	37,1	39,6
тваринництва, %	-12,9	-43,0	-3,6	-8,4	-7,6	0,7

Впродовж 2008-2010 рр. відбулося зменшення питомої ваги підприємств, що зазнали збитків. Рівень рентабельності від реалізації продукції сільського господарства має чітку тенденцію росту. Так, рівень рентабельності рослинництва у сільськогосподарських підприємствах Львівщини у 2010 р. становив 39,6 %, що є досить пристойним показником. Водночас рівень рентабельності тваринництва у 2010 р. склав 0,7 %, що є єдиним додатним показником упродовж усього досліджуваного періоду, хоч, як ми розуміємо, такий рівень показника не забезпечує рентабельного виробництва.

Найвищий рівень рентабельності сільськогосподарських культур був у сільськогосподарських підприємствах таких районів: цукрових буряків (фабричних) – Радохівського, Сокальського, Бродівського; картоплі – Сокальського, Пустомитівського, Золочівського; зернових культур – Пустомитівського, Перемишлянського, Жовківського районів.

Тваринництво, на протигагу попереднім рокам, одержало прибуток, однак сума його в зіставленні до обсягів є мізерною. Збитків від реалізації продукції тваринництва зазнала більшість сільськогосподарських підприємств. У 2010 р. у тваринництві рентабельною була реалізація молока і молочних продуктів, м'яса птиці та м'яса свиней. Залишилось збитковим вирощування великої рогатої худоби – рівень збитковості становив 36,4 %, овець та кіз – 45,6 %, яєць – 5,5 %.

Найвищий рівень рентабельності основних видів продукції тваринництва був у сільськогосподарських підприємствах таких районів: приросту свиней – Жовківського, Пустомитівського, Старосамбірського; молока – Бродівського, Пустомитівського, Миколаївського районів. Вирощування приросту ВРХ у сільськогосподарських підприємствах Львівської області у 2010 р. було збитковим в господарствах усіх районів, крім Жидачівського району (2,5 %) та м. Львова (68,3 %). Так, у 2010 р. у загальній структурі витрат найбільшу питому вагу становили матеріальні витрати – 79,4 %, решта витрат розподілилися так: витрати на оплату праці з відрахуваннями на соціальні потреби – 9,2 %, на амортизацію основних засобів – 5,0 %, інші витрати (включаючи орендну плату за земельні частки і майнові паї) – 6,4 %.

Фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств значно різняться за різних організаційно-правових форм господарювання. У 2010 р. 95 сільськогосподарських підприємств на Львівщині працювали при-

бутково та отримали 401,0 млн грн прибутку. Основна частка прибутку припадає на господарські товариства (85,8 %), менша – на приватні підприємства (13,8 %), сільськогосподарські виробничі кооперативи (0,1 %), інші підприємства (0,3 %). Інші 94 сільськогосподарські підприємства внаслідок своєї діяльності у 2010 р. зазнали збитків на суму 61,4 млн грн. Так, збитків зазнали 52 господарських товариства на суму 51,1 млн грн., 36 приватних підприємств на суму 8,9 млн грн та 6 державних підприємств на суму 1,3 млн грн. [2, с. 6]. З розрахунку на одне господарство найбільшу суму прибутку (7,3 млн грн.) отримали господарські товариства, менші: 1,4 млн грн. – ін. підприємства, 1,2 млн грн. – приватні підприємства, 0,1 млн грн. сільськогосподарські виробничі кооперативи. Водночас, найбільших збитків з розрахунку на одне господарство зазнали господарські товариства (1,0 млн грн), менших – приватні та державні підприємства (по 0,2 %).

Диференціація прибутковості різних організаційно-правових форм господарювання зумовила і їх диференціацію за рівнем рентабельності (рис.). Як видно з даних рисунка, найвищого рівня рентабельності виробництва продукції рослинництва досягли господарські товариства, тваринництва – міжгосподарські та інші. Загалом, найвищий рівень рентабельності виробництва продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах Львівської області зафіксовано в господарських товариствах.

Рентабельність виробництва продукції сільського господарства різниться за категоріями підприємств, так, у 2010 р. рівень рентабельності виробництва зерна, молока і молочних продуктів був найвищим у виробничих кооперативах (14,7 %, 54,7 % відповідно), цукрових буряків, картоплі, овочів, м'яса свиней, м'яса птиці, яєць – у приватних підприємствах (107,5 %, 101,2 %, 169,9 %, 17,3 %, 7,3 %, 11,9 % відповідно). Найнижчий рівень рентабельності виробництва зерна та цукрових буряків зафіксовано у сільськогосподарських підприємствах державної форми власності (-9,9 %, -3,6 % відповідно), картоплі, овочів відкритого ґрунту, молока і молочних продуктів, м'яса птиці та яєць – у господарських товариствах (36,5 %, 16,9 %, 5,5 %, 2,3 %, -8,4 % відповідно), м'яса великої рогатої худоби, м'яса свиней – у виробничих кооперативах (-53,3 %, -40,6 % відповідно), м'яса овець та кіз – у приватних підприємствах (-46,0 %) [2, с. 7].

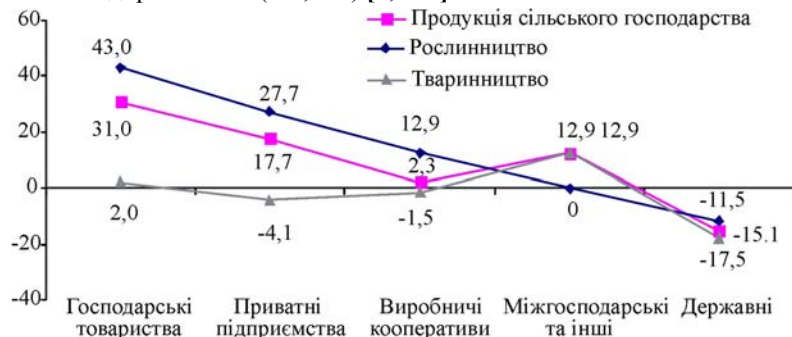

Рис. Рівень рентабельності продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах Львівської області, %

Загалом щодо виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах Львівської області усіх організаційно-правових форм можна зазначити, що сьогодні найефективнішими є приватні підприємства. Господарські товариства, виробничі кооперативи й державні підприємства мають значно гірші економічні показники, але це зовсім не означає, що вони не мають перспектив. Якщо завдяки залученню інвестицій вдасться досягти оптимальних обсягів виробництва, запровадити сучасні технології, вони зможуть досягти результатів, не гірших, ніж у приватних підприємствах. У 2010 р. сільськогосподарські підприємства Львівської області усіх форм власності одержали державну підтримку обсягом 48946,5 тис. грн, зокрема за рахунок бюджетних дотацій 18443,2 тис. грн та 30503,3 тис. грн – за рахунок податку на додану вартість [2, с. 8].

Більшу частину державних коштів, що спрямовані на стимулювання виробництва продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах Львівської області, у 2010 р. було спрямовано на розвиток тваринництва. Якщо ж диференціювати обсяги державної підтримки для підприємств різних організаційно-правових форм господарювання, то найбільші суми одержали господарські товариства, дещо менші – приватні підприємства (включаючи великі фермерські).

Висновок. Вважаємо, що одночасне існування високорентабельного і збиткового виробництва продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах фактично в однакових природно-економічних умовах свідчить про наявність значних резервів для підвищення ефективності виробництва.

В області є певні позитивні зрушення у розвитку сільськогосподарських підприємств, які дещо збільшили виробництво продукції сільського господарства порівняно з попередніми роками. Державна підтримка сільськогосподарського виробництва в галузі рослинництва і тваринництва сприяла збільшенню вирощування свиней та птиці. Водночас неефективним було виробництво значної частини сільськогосподарської продукції. Рівень оплати праці був найнижчим серед усіх видів економічної діяльності області. Для подальшого збільшення виробництва сільськогосподарської продукції та покращення фінансового стану сільськогосподарських підприємств необхідно провести оновлення матеріально-технічної бази, формування та функціонування ринку сільськогосподарської продукції, збільшення інвестицій в основний капітал.

Література

1. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2010 рік: стат. бюлетень. – К. : Держком. статистики України, 2011. – 88 с.
2. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств Львівської області у 2010 році : стат. бюлетень. – Львів : Головне управління статистики у Львівській області, 2011. – 29 с.
3. Сільське господарство Львівщини у 2010 році: стат. зб. – Львів : Львівське обласне управління статистики, 2011. – 164 с.

Прокопышак В.Б. Состояние финансово-экономической деятельности и перспективы развития аграрных предприятий

Проведена оценка финансово-экономической деятельности аграрных предприятий, финансовые результаты отличаются для разных организационно-правовых форм хозяйствования. Для последующего увеличения производства сельскохозяйственной продукции и усовершенствования финансового состояния предприятий чувствуется необходимость в обновлении материально-технической базы, формировании и функционировании рынка сельскохозяйственной продукции, увеличении инвестиций в основной капитал.

Ключевые слова: финансово-экономическая деятельность, прибыль, рентабельность, рынок сельскохозяйственной продукции.

Prokopyshak V.B. State of financial and economic activity and prospect of development of agrarian enterprises

The estimation of financial and economic activity of agrarian enterprises is conducted, financial results differ a manage in different legal forms. For the subsequent increase of production of agricultural products and improvement of the financial state of enterprises a necessity is an update of material and technical base, forming and functioning of market of agricultural product, increase of investments in the fixed assets.

Keywords: financial and economic activity, income, profitability, market of agricultural product.

УДК 336.02 (477)

Доц. О.Я. Савчук¹, канд. екон. наук; доц. Н.В. Савчук²,
канд. екон. наук; студ. О.О. Савчук²

ОЦІНКА ВПЛИВУ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Висвітлено проблематику стратегії та політики системи місцевого оподаткування у контексті поглиблення процесів регіоналізації України. Розроблено модель механізму формування податкової стратегії регіону.

Ключові слова: податки, податкова політика, місцеве оподаткування, механізм податкової стратегії.

Вступ. На сучасному етапі економічного розвитку регіонів України визначено проблемні питання в роботі як дозвільної системи, так і диференційовано в кожному дозвільному центрі, що працює в районі, місті обласного значення. Зокрема, постійно виникає потреба адаптації до існуючих умов напрямків підвищення ефективності та демократичності дозвільних офісів стосовно: організації навчання державних адміністраторів дозвільних центрів з метою уникнення необхідності поточних консультацій підприємців дозвільними органами; розроблення та впровадження проектів системи он-лайн – комунікацій заявників та державних адміністраторів єдиних дозвільних офісів; підвищення статусу державного адміністратора дозвільного центру до рівня заступника голови районної державної адміністрації чи заступника міського голови; поширення практики нарад щодо взаємодії дозвільного центру за участю підприємницьких асоціацій.

¹ НУ "Львівська політехніка";

² Львівська державна фінансова академія

Дозвільна система має базуватися на правовій філософії та ідеології, згідно з якими повинні прийматися певні норми, впроваджуватися (або ж, навпаки, скасовуватися) процедури, які стосуються дозвільної системи. Поле, на якому розгортається дозвільна політика, охоплює дозвільне провадження, а також цілу низку інших відносин і способів регулювання, які виходять за межі цього провадження, але є близькими за метою та соціальним спрямуванням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження впливу дозвільної системи на економіку доводять що, зазвичай, вона не допускає прийняття державними органами актів, які визначають привілейоване становище суб'єктів підприємницької діяльності однією з форм власності щодо суб'єктів підприємницької діяльності інших форм власності [1, с. 4-13]. Основні засоби, які використовує держава для регулювання підприємницької діяльності, це: державна реєстрація; ліцензування, патентування, квотування; сертифікація та стандартизація; податкове регулювання (надання податкових пільг); надання дотацій, компенсацій; застосування нормативів і лімітів; матеріально-технічна підтримка підприємців: інформаційне, кадрове та науково-методичне забезпечення підприємців [2, с. 89-91].

В Україні створено значну кількість громадських організацій, які мають на меті сприяння підприємництву [3, с. 89-94]. Законодавством визначено напрями реформування дозвільної системи, які охоплюють послідовне запровадження принципів започаткування бізнесу, що успішно зарекомендували себе в світі. Завдяки цьому сформовано нормативні основи системи видачі дозвільних документів, які, зокрема, охоплюють вимоги до порядку видачі дозволів, інституції, які забезпечують видачу дозвільних документів; гарантії забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, зокрема шляхом запровадження адміністративної відповідальності посадових осіб дозвільних органів за порушення порядку видачі документів дозвільного характеру.

З метою упорядкування нормативно-правового забезпечення процедур видачі дозвільних документів прийнято низку законів та підзаконних актів. Зокрема, відповідно до норм Закону України "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності" [4] (далі – Закон) прийнято:

- 15 законів України; на розгляді у Верховній Раді України перебуває ще 24 законопроекти;
- понад 30 постанов Кабінету Міністрів України, спрямованих на його реалізацію, зокрема про затвердження порядку видачі документів дозвільного характеру та про затвердження тарифів, зокрема їх граничних розмірів, на проведення дозвільними органами обстеження (експертизи), результати якого є підставою для видачі документів дозвільного характеру.

Таким чином реалізовано ідею видачі документів дозвільного характеру місцевими дозвільними органами шляхом створення мережі дозвільних центрів. В Україні функціонує 681 дозвільний центр, де здійснюють свою діяльність 844 адміністратори (спеціалісти, що забезпечують організацію роботи з видачі документів дозвільного характеру за принципом організаційної єдності). За час роботи дозвільних центрів на кінець 2009 р. у вказаних інституціях:

- зареєстровано 583 968 звернень суб'єктів господарювання (що на 9 % менше, порівняно з відповідним періодом попереднього року);